

HET VREDESVERDRAG VAN GENT in 1814

Precies een halve eeuw geleden schreef Pierre Kluyskens onderstaand artikel-tje.

Te Gent werd de onafhankelijkheid der Verenigde Staten duurzaam bezegeld

De gebeurtenissen van de afgelopen week hebben de hoofdstad der Verenigde Staten, voor de zoveelste maal, in het brandpunt der belangstelling gesteld.

De aanstelling en eedaflegging van de nieuwe president, zijn markante redevoering, de benoeming van zijn onmiddellijke medewerkers, zijn gans de wereld door druk besproken geworden.

Voor ons is het wellicht ook een gelegenheid om een der heerlijkste bladzijden uit de geschiedenis van het Amerikaanse volk aan te halen, een bladzijde die het steeds zal herinneren aan de definitieve bezegeling van zijne onafhankelijkheid en vrijheid, en die bijna anderhalve eeuw geleden, in 1814, in het vroeger Karthuizersklooster der Arteveldestede werd geschreven.

De lange en bloedige oorlog tussen Engeland en zijn koloniën in Noord-Amerika, was in 1783 besloten geworden met een vredesverdrag waarbij aan de Verenigde Staten de onafhankelijkheid werd geschonken. Onder de geniale leiding van Washington, wist de jonge staat, niettegenstaande talloze moeilijkheden, zich bliksemsnel in alle domeinen op te werken en zelfs op het internationaal schaakbord een voorname plaats in te nemen. Hij werd echter het slachtoffer van de strijd die sedert het begin van de XIXe eeuw woedde tussen Frankrijk en Engeland.

Door een "Order in Council" had koning George III de blokkade van de Europese kusten afgekondigd en kort nadien had Napoleon door het decreet van Berlijn (25 Nov. 1806) alle Europese havens aan Engeland ontzegd. Die strijd bij middel van decreten die met de dag strenger werden, was noodlottig voor de Amerikaanse handelsvloot, daar bijna automatisch elke activiteit met Europa werd stopgezet. Een andere reden van misnoegdheid was het "pressen" van matrozen door de Engelsen, die de Amerikaanse schepen praaiden om na te gaan of er geen Engelse vaandelvluchtigen aan boord waren, wat aanleiding

gaf tot talrijke incidenten en de gemoederen in de Verenigde Staten weldra op kookpunt brachten.

De jonge staat zag zich aldus in zijn bestaan en in zijn economisch leven bedreigd en verklaarde op 19 Juni 1812 de oorlog aan Groot-Brittannië, nadat president Madison tevergeefs gepoogd had van de tegenstrever de intrekking der "Orders in Council" te bekomen.

Geen van beide partijen was echter in staat om een spoedige beslissing af te dwingen: de Verenigde Staten waren geenszins op een oorlog voorbereid, hadden slechts een onbeduidende oorlogsvloot en een leger welke geen 10.000 man bedroeg. Engeland daarentegen was in een strijd op leven en dood gewikkeld met Napoleon en had zijn vloot en manschappen broodnodig in Europa.

Het beschikte amper over 7.000 soldaten om de 1.500 km. lange grens van Canada te beschermen, zodat het enkel mocht steunen op de Indiaanse volkstammen, welke het ten andere handig zou weten te gebruiken. De tegenstrevers behaalden beurtelings plaatselijke successen, doch na een paar maanden was het eenieder duidelijk dat de oorlog nog jaren kon aanslepen, beide partijen enorm veel geld zou kosten om ten slotte geen vruchten af te werpen.

Beide regeringen wilden de vrede, doch niemand wou de eerste, vernederende voetstappen aanwenden om vredesonderhandelingen aan te knopen.

Tsaar Alexander I van Rusland die de volledige steun van Groot-Brittannië in hun gemeenschappelijke strijd tegen Napoleon vurig verlangde, bood ten slotte zijn diensten als bemiddelaar aan tussen zijn bondgenoot en de Verenigde Staten.

Deze laatsten namen het voorstel gretig aan, doch de Engelsen, om hun prestige eer aan te doen, weigerden, er echter onmiddellijk aan toevoegende dat zij wel bereid waren de Amerikaanse onderhandelaars te ontmoeten. De Zweedse stad Göteborg werd als plaats voor de onderhandelingen aangeduid, doch kort nadien werd Napoleon ten val gebracht, zodat België werd ontruimd en aan een neutrale staat, Nederland, verbonden werd.

Engeland stelde dan ook voor, de onderhandelingen in Gent te laten doorgaan, stad welke gemakkelijker kon bereikt worden en aangenamer wezen zou dan Göteborg, en zo zagen wij in Juli en Augustus 1814, de twee afvaardigingen in de Arteveldestad belanden.

De Amerikaanse delegatie was samengesteld uit vijf markante figuren uit de jonge republiek: John-Quincy Adams, die later president van de Verenigde Staten zou worden, was de zoon van John Adams, tweede president van de Republiek, en was in 1814 gezant te St. Petersburg. Naast hem troffen wij Albert Galatin aan, staatssecretaris voor de Financiën, die in Genève geboren was; James A. Bayard, invloedrijke figuur uit de federalistische partij; Jonathan Russel, gezant te Stockholm; Henry Clay, een uitstekende jurist, en Christophe

Hugues; later arriveerde nog de heer Todd, schoonzoon van de Amerikaanse president Madison.

De Engelse afvaardiging bestond uit lord James Cambier, gewezen gouverneur van Newfoundland; sir Henry Goulburn, onder-staatssecretaris voor Oorlog en Koloniën; William Adams, een der grootste Engelse juristen; Henry Cockburn en John Baker.

De Amerikanen waren reeds einde Juli te Gent aangekomen en namen eerst hun intrek in het "Hôtel des Pays-Bas" op de Kouter, thans de Bank van Brussel. Kort daarop verhuisden zij naar het groot herenhuis, het Hôtel Schamp, tegenwoordig L'Innovation en Caron.

Op 6 Augustus 1814 arriveerde eindelijk de Engelse delegatie, welke eerst haar intrek nam in het hotel "Den gouden Leeuw" op het Gouden Leeuwplein en enkele dagen later, in het gewezen klooster der Karthuizers, waar Lieven Bauwens in 1800 een katoenspinnerij had opgericht en welke hij zopas had verkocht. Typisch detail: het was in die fabriek waar Bauwens de eerste katoenspinnerij van het vasteland, uit Engeland door de blokkade heen gesmokkeld, in gebruik had gesteld, dat de Engelse afgezanten hun intrek kwamen nemen!

Een congres dat zijn naam waardig zijn wil, moet natuurlijk van stapel lopen... niet rond een groene tafel, maar aan een gezellig banket.

Gallion noteert in zijn dagboek dat in de Universiteitsbibliotheek is bewaard: "Heden (12 Augustus) is zij (de Engelse delegatie) in het Hôtel van de Americaense delegatie op een voortreffelijk avondmael onthaeld geweest, benevens enige particuliere dezer stad".

Deze banketten volgden ten andere elkaar in snel tempo op en wij noteerden er op 12 en 27 Augustus, 1, 11, 15 en 29 September, 26 en 27 October, 28 December en 5 Januari 1815.

Het Congres was gunstig gestart, doch na een paar weken was het voor de Gentse bevolking duidelijk dat indien de afgevaardigden rond de bankettafel de beste vrienden waren, zij rond de groene tafel heel wat roet in het eten wierpen.

De onderhandelingen vorderden dan ook zeer traag daar enerzijds onenigheid bestond nopens de bijzonderste vraagstukken en het anderzijds lang duurde om contact te nemen met de regeringen en hun instructies af te wachten.

Het grootste geheim werd bewaard en de Gentse dagbladen weten, behalve de feestelijkheden, heel weinig aan hun lezers te vertellen: "Van het Congres alhier, schrijft de Gazette van Gend, weet men alleenlijk dat de onderhandelingen dagelyks op het vriendelykste worden voortgezet; dat HH. EE. de engelsche en americaensche gevolmagtigden voor elkander de grootste achting betoonen en dat deze laeste voorleden zaterdag in het verblyf der engelsche op eene kostbaere maelyd onthaeld zyn geweest", of "de menigvuldige dames, die er

tegenwoordig waeren, muntten alle uyt door de rijkdom hunder parure". Inmiddels was de tweedracht zo groot geworden, dat op 1 September het nieuws verspreid werd, dat de samenkomsten ten einde waren en de Amerikanen spraken openlijk van hunne intentie de stad nog voor 1 October te verlaten. Doch de beide regeringen wilden kost wat kost vrede, Engeland vooral. De oorlog duurde immers steeds voort tussen de twee landen en ofschoon de Engelsen Washington hadden ingenomen en in de vlammen hadden laten opgaan, konden zij nergens een beslissende overwinning afdwingen. Die oorlog kostte hen enorm veel geld, en in Europa dreigde elk oogenblik de strijd opnieuw los te branden, daar te Wenen er op het Congres geen akkoord kon bereikt worden. De Engelsen lieten dan ook hun voornaamste eisen varen en goten meer water dan zij het gewent hadden, in hun wijn, zodat de onderhandelingen, na gedurende twee maanden bijna volledig stil gelegd geweest te zijn, opnieuw van wal staken.

Die twee maanden hadden de afgevaardigden te baat genomen om het land te bezoeken en allerlei uitstapjes in te richten. Te Gent zelf waren de Amerikanen zeer populair. Zij lieten zich als "erelid" in de bijzonderste maatschappijen der stad inschrijven, wat natuurlijk telkens gepaard ging met redevoeringen, feestelijkheden en banketten...

De toestand van beide landen werd echter zowel financieel, als economisch en militair met de dag hachelijker, en vanaf begin November, tekende zich dan ook in de bijeenkomsten te Gent, een duidelijke tendens af naar wederzijdse toestemmingen, die vooral belangrijk waren vanwege de Engelsen.

Begin December was er geen twijfel meer mogelijk: de onderhandelingen moesten en zouden een concreet resultaat opleveren.

Op 24 December 1814, laat in de namiddag, werd de vrede tussen de oorlogvoerenden getekend.

"Gelyk wy van over twee à dry weken gehoopt en voorzien hadden, profetiseert de Gazette van Gend twee dagen na de feiten, hebben wy heden het geluk van te kunnen mededeylen de zeer gewigtige en zekere tydinge van het sluyten van den vrede tusschen Engeland en de verenigde staeten van America".

In een volgende bijdrage zullen wij de voornaamste punten van het verdrag overlopen, zien welke gevolgen er uit mochten getrokken worden voor de toekomst van beide landen en dan even verhalen hoe de wereldoorlog 1914-'18 de grootse herdenking van deze heuglijke gebeurtenis kwam dwarsbomen, want ware de oorlog niet uitgebroken, dan ware Gent misschien een monument rijker geweest, een monument welke het Vredesverdrag van 1814 zou hebben vereeuwigd.

Op Kerstavond van 1814, omstreeks half zeven, verlieten de Amerikaanse afgevaardigden, met blij gemoed het gewezen klooster der Chartreuzen en trok-

ken, het kostbaar exemplaar van het zopas ondertekend vredesverdrag op hun hart drukkende, langs de slecht verlichte straten van de oude Arteveldestede, de "old industrious city" zoals zij ze plachten te noemen, naar hun hotel in de Veldstraat. Voor hen was het heilig woord van de Kerstkribbe "Vrede op aarde aan de mensen van goede wil" volledig in vervulling gegaan.

Zij moeten toen ongetwijfeld bewust geweest zijn van de draagwijdte van het gebaar welk zij kwamen te stellen: zij hadden, zij de vertegenwoordigers van de jonge Amerikaanse Republiek, niet enkel definitief hun sporen in de diplomatie verdiend en van het in dit domein zo geroutineerde en gevreesde Albion, heel wat toegevingen kunnen afdwingen, maar zij waren er vooral in geslaagd met hun nuchter realisme het gezond verstand te doen zegevieren op de stem van het nationaal prestige, van de eigenliefde, en van de soms zo verderflijke koppigheid der regeringen die het roer op het gepast ogenblik niet durven omwerpen.

Te Gent hadden beide partijen ingezien dat een verlenging van de oorlogstoestand de ondergang van Amerika en Engeland met zich zou brengen om ten slotte geen enkel vraagstuk op te lossen, terwijl de vrede, indien zij uitwendig minder spectaculair voorkwam voor de massa, het beginpunt worden zou van een nieuwe bloei voor de beide mogendheden.

En zo geschiedde het inderdaad: de handel over de oceaan herbegon op grote schaal, de financiën geraakten opnieuw in evenwicht en de Verenigde Staten mochten zich eindelijk volledig toeleggen op de ontginning en uitbating van hun reusachtige rijkdommen. De voorspoed welke op dit vredesverdrag volgde was zo groot dat kort nadien een nieuw handelsverdrag werd ondertekend en dat beide landen begrepen, dat een duurzame, eeuwige vrede en vriendschap tussen de ondertekenaars van 1814 de sleutel van hun beider geluk en welstand zou blijven; de toekomst heeft uitgewezen, dat deze hoopvolle verwachtingen ten volle gerechtvaardigd waren.

Een paar uren na de ondertekening van het verdrag bracht de Gentse bevolking aan de twee delegaties welke broederlijk verenigd, in de schouwburg de avondvertoning bijwoonden, een onvergetelijke ovatie.

Drie dagen later ging het stadsbestuur de vreemde afgevaardigden geluk wensen om het bekomen resultaat en op 5 Januari 1815 bood het Gents Magistraat aan de Amerikaanse en Engelse afgevaardigden, in de historische troonzaal van het stadhuis een schitterend afscheidsmaal aan, waaraan meer dan honderd genodigden deelnamen. Redevoeringen werden uitgesproken en John-Quincy Adams, een heildronk instellende op de stad Gent, sprak toen die profetische woorden uit: "Mochten de deuren van de Janustempel, welke hier gesloten werden, in geen eeuw meer opengaan". Zo gebeurde het ook voor de Verenigde Staten, doch een eeuw nadien ontscheepten hun legers op het Europees vaste-

land om ons van de dwingelandij te verlossen.

Op hun beurt hieven de Engelse afgevaardigden en de burgemeester van Gent, Graaf de Lens, hun glas op het welslagen van het Vredescongres. "naer welke, schrijft de Gazette van Gend, eene groote en luysterrijke redoute is gevolgd die geduert heeft tot twee uren 's morgens, en alwaer onze voornaemste dames, alle in de rijkste parure, vereenigd waren".

Eens te meer dus was onze stad gedurende een paar dagen, het middenpunt van de grootste internationale gebeurtenissen geweest.

Wellicht zal Graaf de Lens bij het afscheid nemen zijner hoge gasten niet hebben kunnen vermoeden, dat hij nauwelijks drie maanden later, aan de poorten er stad, de ijlings voor Napoleon gevluchte Franse koning Lodewijk XVIII zou gaan begroeten om aldus een nieuw internationaal hoofdstuk in onze stedelijke geschiedenis aan te snijden.

Een gebeurtenis als de ondertekening van het Anglo-Amerikaans vredesverdrag moest onvermijdelijk aanleiding geven tot schitterende feestelijkheden bij de honderdste verjaring ervan.

Te Gent steekt men doorgaans voor dergelijke zaken, lang op voorhand de handen uit de mouwen en vanaf 1910 was de stad druk in de weer om een vijftal grote manifestaties: de Floraliën, de Wereldtentoonstelling van 1913, het Internationaal Congres voor Geschiedenis en Oudheidkunde, de oprichting van een monument ter ere der gebroeders Van Eyck en de honderdste verjaardag van het Verdrag van 1814.

Om met een dergelijke spijskaart geen indigestie te krijgen, moest natuurlijk tijdig van wal gestoken worden en zo zien wij vanaf 1909 reeds overal comités gesticht worden, plannen opgemaakt, uitnodigingen gestuurd, en allerhande schikkingen genomen worden voor hetgeen in de vijf volgende jaren te Gent zou plaats grijpen.

Dit was natuurlijk een kolfje naar de hand van burgemeester Braun, de geschikte persoon om een dergelijk feestprogramma perfect af te werken.

Zijn opzet was op 24 December 1914 in de zaal van het gewezen Karthuizerklooster waar het verdrag was ondertekend geworden, een plechtige herdenkingsmanifestatie in te richten en op 5 Januari 1915 een prachtig banket in de troonzaal van het stadhuis aan de Amerikaanse en Engelse delegaties aan te bieden, trouwe replek van het vermaarde afscheidsmaal van 1815.

Om dit te verwezenlijken moest vooreerst de troonzaal vrij gemaakt worden, want zij was tot barsten toe gevuld met allerhande stedelijke archieven. Men zou ze elders onderbrengen en aan de hand van de bewaard gebleven documentatie de zaal in haar toestand van 1814 terug brengen.

Hetzelfde zou geschieden met de zaal van het klooster doch hier waren de moeilijkheden groter daar de zaal volledig gewijzigd geworden was en men er

zelfs een muur midden in had opgetrokken.

Men zou tevens alle voorwerpen welke aan het verdrag herinnerden of toenmalig de zaal versierden bijeenbrengen en ze aldaar in hun oorspronkelijk kader terug plaatsen.

Inmiddels waren ook in de Verenigde Staten, in Engeland en zelfs in Canada feestcomités tot stand gekomen om deze honderdste verjaardag met de gepaste luister te vieren. De meest vooraanstaande personaliteiten uit de militaire en politieke middens maakten er deel van uit.

In de maand Augustus 1912 kwamen de Amerikaanse en Engelse afgevaardigden te Gent aan en hadden een onderhoud met burgemeester Braun, de heren de Smet de Naeyer en Henri Boddaert, om het definitief programma op punt te stellen, de samenstelling der comités bekend te maken en verslag uit te brengen over de reeds ingezamelde gelden.

Vergezeld door hun consuls werden zij op het stadhuis ontvangen waar de heer Alfons Van Werveke, secretaris van het stedelijk propagandacomité hen op de hoogte bracht van het detail van de projecten van het Gents stadsbestuur en hun allerlei fotografische documenten over de bewaard gebleven voorwerpen en gebouwen van het Verdrag overhandigde. Na haar eigen voorstellen medege-deeld te hebben, bezochten de vreemde delegaties het stadhuis en de troonzaal, het gewezen Karthuizerklooster en de bijzonderste monumenten der stad.

In December 1912 werd burgemeester Braun op zijn beurt door het Engels comité uitgenodigd te Londen, uitnodiging welke hij gretig aanvaardde. Hij verbleef een achttal dagen in de Britse hoofdstad en werd overal met de grootste sympathie onthaald. De Engelse pers wijdde ten andere breedvoerig uit over deze contactname met de afgevaardigde van de stad Gent, te meer daar Braun, naar loffelijke gewoonte, al zijn redevoeringen met heel wat wierook omhulde. Hij herinnerde gepast aan de woorden in 1814 door de Engelse afgevaardigde Gouldburn uitgesproken: "Ik geloof, zie Braun, dat de heildronk van Lord Gouldburn onze stad geluk heeft bijgebracht, want sindsdien heeft zij een steeds groter wordende welstand gekend". Deze en andere woorden die de typische stempel van Zoetekoeke droegen, maakten van onze burgemeester de persona gratissima.

Hij werd dan ook van het ene banket naar het andere gesleept en stelde zijn vertrek uit Londen uit om nog in extremis te kunnen deelnemen aan een feestmaal door de Lord-mayor aan de afgevaardigden van de Balkanstaten aan de Vredesconferentie van Londen aangeboden. Braun had er zijn leven lang spijt om gehad, moest hij een dergelijke plechtigheid hebben gemist.

Met zijn witte baard en zijn gekende glimlach had hij nochtans eenieders akkoord voor zijn feestprogramma bekomen en meteen een behendige propaganda gevoerd voor onze Floraliën en Wereldtentoonstelling van 1913. De vergaderingen in Mansion House, onder het voorzitterschap van Lord Grey, gewezen

gouverneur van Canada, waren niet steriel geweest. Wanneer hij de officiële uitnodiging van het Gents magistraat aan de Engelse regering had overgemaakt, had Braun onder meer verklaard: “In de Middeleeuwen, ten tijde der Artevelde, heeft Gent meer dan eens een bondgenootschap aangegaan met Engeland om de heerszuchtige aanspraken der Franse koningen te bestrijden. Zulks is heden het geval niet meer: de vriendschap heerst onder onze drie landen om in de vrede en de rust de vooruitgang van de nijverheid, de kunsten en de wetenschappen tot het hoogste heil van het mensdom te doen zegevieren”.

Dit zijn woorden die op het einde van een feestmaal onvermijdelijk op een langdurige ovatie worden onthaald.

In het begin van 1914 kreeg de Gentse schepen De Bruyne de aangename en benijdenswaardige opdracht zich naar Amerika te begeven ten einde een soortgelijke uitnodiging aan de regering der Verenigde Staten over te maken, en op zijn beurt kon de Gentse afgevaardigde ondervinden hoe levendig ‘t aandenken van het vredesverdrag van 1814 bij de bevolking gebleven was.

De Bruyne wis eveneens gepast te putten in de redevoeringen door de Amerikanen uitgesproken, een eeuw vroeger, toen ze Gent de stad van de Vrede hadden genoemd en verklaard hadden dat het verdrag van Gent de tweede doop geweest was der Verenigde Staten die in het begin van de XIXe eeuw konden vergeleken worden met Hercules in de wieg.

In al die comités, bijeenkomsten, redevoeringen en banketten, was natuurlijk meer dan een plan ontworpen geworden.

De Engelsen waren het doorgaans eens met het Gents magistraat doch de Amerikanen vonden het voorstel onvoldoende. Zij zouden er wel in toestemmen de zaal van het Chartreuzenklooster te laten herstellen en een heruitgave van het banket van 1815 in het Gents stadhuis te laten doorgaan, doch dit was niet Amerikaans, niet buildingachtig genoeg.

Er moest iets gedaan worden dat het publiek zou treffen, aan gans de wereld een grote oh van bewondering zou onttrekken en daarom kwamen zij met een aantal voorstellen voor de dag als de oprichting van een monument te Gent, het slaan van een brug tussen de Verenigde Staten en Canada over de Niagara-waterval als symbool van de goede betrekkingen tussen de Verenigde Staten en het Engels Dominion, de aankoop van de ancestrale woning van Washington, “Sulgrave Manor” in het Northampshire in Engeland.

Men was de laatste hand aan het leggen aan het feestprogramma toen in Augustus 1914 de Duitsers plots ons land binnenvielen.

Aan herdenking van het Vredesverdrag van 1814 viel niet meer te denken. De Amerikanen kwamen te Gent geen monument oprichten doch zij kwamen een weinig later met hun legers Europa van de dwingelandij bevrijden en dat was

heel wat mooier dan een stenen of bronzen monument.

Moge echter ons land in de vrede, binnen enkele jaren, in 1964, de honderd vijftigste verjaardag van het grote vredesverdrag waardig herdenken en met evenveel luister, en de deelname van Amerikaanse en Engelse afvaardigingen, op plechtige wijze deze heuglijke bladzijde uit de geschiedenis van onze drie landen vieren.

Pierre KLUYSKENS
